

- tartani kell a nemestölgyek részarányát;
- vissza kell állítani a bükkösök és egyéb értékes lomberdők területének nagyságát, még akkor is, ha ez mesterséges tevékenységet igényel;
- a gazdaságosságot és a szakszerűséget szem előtt tartva, némileg csökkenteni kell az akácok területét, ahol viszont termőhelyileg helyén van, megbecsült fafajnak kell tekinteni és természetési eljárásait korszerűsíteni szükséges;
- az elért szinten kell tartani — a termőhely jobb megválasztásával — a nemesnyárasok, valamint a fenyvesek területét;
- felül kell vizsgálni az elegyes állományok kérdését és a jelenlegi műszaki és gazdasági lehetőségeket, valamint a „biológiai automatizálásnak” megfelelő állományszerkezetű, gazdagabb, tájhoz simuló, stabil erdei ökoszisztémákat kell létrehozni, ill. az ehhez vezető eljárásokat kialakítani.

A VI. ötéves terv erdőművelési előírásai már ebben a szellemben születtek, amikor

- az értékes, kemény lombos erdeink területének növelésére,
- s a természetes erdőfelújítás kiterjesztésére; az évi véghasználati terület 10⁰/₀-áról 25⁰/₀-ra emelésére kényszerítene.

DR. JÁRÓ ZOLTÁN:

Az ökológiai potenciál hasznosítása az erdőgazdaságban

Az erdő olyan sajátos ökoszisztéma, amelyben a meghatározott környezeti feltételek a mezőgazdasági ökoszisztémáktól eltérően érvényesülnek. Ezért az agroökológiai potenciál felmérésénél az erdő és erdőgazdálkodás sajátosságaihoz kidolgozott *termőhely-értékelést* alkalmaztunk. Alapvetően építettünk az üzemtervekben rendelkezésünkre álló aktualizált adatokra. A felmérés az 1666 ezer ha erdőterületre vonatkozik, és az 1978. évi bázisállapotot tükrözi.

Az ország erdőterületének termőhelyi adottságai

Klíma: bükkös klímájú 9,5⁰/₀; gyertyános-tölgyes klímájú 34,5⁰/₀; kocsánytalan tölgyes, ill. cseres klímájú 32,5⁰/₀, erdőssztepp klímájú 23,5⁰/₀.

Hidrológia: többletvízhatástól független 77,0⁰/₀; változó vízellátású 2,0⁰/₀; szivárgó vizű 1,0⁰/₀; időszakos vízhatású 16,5⁰/₀; állandó vízhatású 3,0⁰/₀; felzárkózó nedves 0,5⁰/₀.

Talaj: A genetikai talajtípusok százalékos megoszlását az 1. táblázat mutatja. Ebből kitűnik, hogy erdeink zöme az erdőnek megfelelő klímában és erdőtalajon (agyagbemosódásos barna erdőtalaj, barnaföld) helyezkedik el. Ki kell emelni a vázlatalajokon (földes vázlat, futóhomok, humuszos homok) levő erdőket (több mint 300 ezer ha), amelyek az erdészek nagy földhasznosítási tevékenységét mutatják. A tipikusan mezőgazdasági hasznosítású talajokon (csernozjomok) az erdő aránya kicsi (2⁰/₀). A szikesek, adottságaik miatt, fátlanok és a szikfásítási törekvéseink ellenére csak az ún. termő szikeseken lehetett és lehet erdőt létrehozni. Ezek fahozama nem jelentős, elsődleges funkciójuk a környezetvédelem.

Az ökológiai adottságok hazánk nagyobbik részén kedvezőek az erdőgazdálkodásra, a fatermesztésre. Ezt már elődeink is felismerték és tudatosan hasznosították, amikor a mezőgazdasági termelés érdekében kiirtott, lassan növekvő lombos erdők helyén az újraerdősítés során gyorsan növekvő akácot, nyárat, fenyőt telepítettek faellátásunk érdekében.

Az erdők állapota ma és 2000-ben

Az erdeink százalékos fafajarányát összehasonlítva az optimális fatermesztési modell szerint 2000-re (2. táblázat) tervezettel a következőket állapíthatjuk meg:

Az ökológiai potenciálra épülő fatermesztési modell szerinti fejlesztés az erdő hosszú termelési ciklusa miatt elsősorban a minőségben és csak 20—100 éves távban a mennyiségben mérhető.

A felújításokban a termőhely termőképességére alapozott fafajmegválasztással, a nemesítés eredményesebb alkalmazásával a népgazdaság számára legfontosabb fafajok (fenyők, nemesnyárok, nemestölgyek) aránya nő, de

1. táblázat

Genetikai talajtípusok százalékos megoszlása az erdőterület ten (1666 ezer ha)

Fő típusok	%
Váztalajok	19,4
Üledék- és hordaléktalajok	4,9
Sötét színű erdőtalajok	8,4
Barna erdőtalajok	54,7
Csernozjom talajok	2,4
Szikes talajok	0,5
Réti talajok	6,0
Láptalajok	0,4
Mocsári és ártéri erdők talajai	3,3

Az erdők százalékos fafajaránya 1978-ban és 2000-ben

Erdőterület: 1666 ezer ha

Fafaj	1978	2000
	%	
Tölgyek	23,3	25,8
Cser	12,5	10,4
Bükk	6,8	6,8
Gyertyán	7,3	6,0
Akác	18,8	17,3
Egyéb kemény lomb	3,6	3,2
Nyárok — fűzek	11,4	10,1
Egyéb lágy lomb	3,1	3,0
Erdeifenyő	8,4	11,6
Feketefenyő	3,5	4,0
Lucfenyő	1,1	1,5
Egyéb fenyő	0,2	0,3

emellett az állománytípusokon belül a mennyiségi és minőségi fatermés is emelkedik, pl.:

- a KST területi aránya 8,7⁰/₀-ról 9,7⁰/₀-ra nő (ami több mint 20 ezer ha);
- a KTT területi aránya 13,1⁰/₀-ról 14,6⁰/₀-ra nő (ami közel 25 ezer ha);
- a nemesnyárasok aránya 8,1⁰/₀-ról ugyan 7,1⁰/₀-ra csökken, de a jó növekedésűek aránya 42⁰/₀-ról 47⁰/₀-ra nő, a gyenge növekedésűek aránya 8⁰/₀-ról 4⁰/₀-ra csökken;

— az akácosok területe 18,8⁰/₀-ról 17,2⁰/₀-ra csökken (13 500 ha), de a jó növekedésűek aránya 29,5⁰/₀-ról 33,5⁰/₀-ra nő, a gyenge növekedésűeké 12⁰/₀-ról 8,5⁰/₀-ra csökken.

Meg kell jegyezni, hogy a nemesnyárasok és az akácosok területe a termőhely termőképességére alapozott, tervezett erdőtelepítések révén 47 ezer, ill. 67 ezer ha-ral növekszik, így az 1978. évi bázisállapotot meghaladja, ill. kevés híján eléri a 2000. évben. A fenyők közül ki kell emelni a lucot, amelyik a legértékesebb, de termőhelyigénye is nagy. Az ökológiai potenciálra alapozva területe 2000-re a mai 15,4 ezer ha-ról 22,3 ezer ha-ra növelhető, első sorban a kis értékű, elegendően gyertyánosok helyén.

Erdőterület-fejlesztés

Az erdő sokféle funkciójának érvényesítése és a racionális földhasznosítás világszerte az erdőterület növelését teszi az erdészet feladatává. Az optimális tájszerkezet, a környezetvédelem, a racionális földhasznosítás hazánkban is új erdőtelepítéseket tesz szükségessé. A 2000-re prognosztizált erdőterület-fejlesztést az agroökológiai adottságok és az országos erdőállomány-fejlesztési koncepció alapján, az 1978. évben érvényes lehetőségeket figyelembe véve, alakítottuk ki. 296 ezer ha új erdő létesítésével az ország 1978. évi 17,9⁰/₀-os erdősültsége 21,1⁰/₀-ra növekedne. Ez az erdőterület-fejlesztés megvalósítása azonban még nem jelenti az optimális erdősültség elérését.

Az erdők hasznosítása

Az erdőterület-fejlesztés az erdők hármaskörű funkciójának fejlesztését is jelenti. A *fatermelés* magába foglalja a fa és egyéb erdei termékek hasznosítását. A *környezetvédelem* zöldövezeti, talajvédő, vízvédő, táj- és természetvédelmi erdők és fásítások fenntartását és létesítését. Az *üdülési* funkció az üdülő-, turista-, pihenő-, séta-, kirándulóerdők, erdei táborok, turista- és sportlétesítmények létrehozását és fenntartását jelenti. Az erdőgazdálkodók legfontosabb feladata ma és a jövőben is a fatermelés. Az agroökológiai potenciál felmérése során kitűnt, hogy 2000-ben az évi fakitermelést a maihoz viszonyítva 20–30⁰/₀-kal lehet növelni. Az 1978-ban kitermelt és a 2000-ben kitermelhető fatömeg fajtacsoportonkénti megoszlása, m³-ben:

F a f a j	1978	2000
Kemény lombos	5 161 073	7 084 080
Lágy lombos	1 473 220	2 106 817
Fenyő	511 954	585 297
<i>Együtt:</i>	<i>7 146 247</i>	<i>9 776 194</i>

Javaslatok

Az agroökológiai potenciálfelmérés alapján és a fatermesztési modell alkalmazása során kialakult javaslataink szerint az erdőgazdálkodásunk fejlesztéséhez szükséges:

- az erdők korszerű termőhelyterképének megszerkesztése és a fatermelés alapjává tétele,
- a nemesített erdészeti fafajták nagyobb mértékű elterjesztése,
- a korszerű erdőművelési és fakitermelési eljárások, valamint géprendszerek fokozott bevezetése,

- az erdő- és vadgazdálkodás összehangolásával az erdőkben a vad által okozott kár csökkentése,
- a differenciált erdőhasznosítás megszervezése, amely lehetővé teszi valamennyi erdő fájának minden alkotóeleme (pl. melléktermék) racionális hasznosítását.

DR. BONDOR ANTAL:

A nemesítés szerepe a jövő erdőgazdaságában

Az ország erdőterületének további növelése során szembe kell néznünk az-
 zal a ténnyel, hogy a világ élelmezésének gondjai egyenértékűek — ha nem
 nagyobbak — a nyersanyag- és energiagondokkal, így minden ország jelen-
 tős erőfeszítéseket tesz mezőgazdasági termőföldjei védelmére. A *töbletter-
 melés megoldásaként ezért elsősorban az egységnyi területre eső hozamok
 növelése jöhet számításba, előtérbe kerül az erdészeti nemesítés alapvető
 jelentősége.*

A harminc évre visszatekintő erdészeti nemesítés eredményeként a minősített
 fafajták száma 26, a bejelentett, de még nem minősített fajtajelöltek száma
 11. A minősítésre kerülő fafajok köre — a VI. ötéves tervidőszakban — vö-
 rősfenyővel és tölgyvel bővíthet. Nemesnyárból 10, fűzből 5, akácból 8, er-
 deifenyőből 1, szilből 1, lucfenyőből 1 minősített fajttal rendelkezünk. A
 minősítés körébe eddig bevont 6 faj (nyár, fűz, akác, szil, erdei- és lucfenyő)
 az ország erdőterületének 42⁰/₀-át borítja, az élőfakészletéből — fiatal kor-
 osztályai ellenére — 30⁰/₀-kal részesedik. Külön megnyugtató, hogy a nyár,
 a fűz, az akác és vörősfenyő tekintetében szükséges országos szaporítóanyag-
 igényt 100⁰/₀-ban, erdei- és lucfenyő esetében 50⁰/₀-ban nemesített anyagból lehet
 kielégíteni.

Az erdészeti termesztés sajátosságai mellett (hosszú termesztési ciklus) —
 amely egyébként az erdészeti nemesítés alapvető nehézségét is jelenti — *az
 elért eredmények nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedőek.* Ugyanakkor
 az ország igen változatos termőhelyi viszonyai, a felhasználói oldalról jelent-
 kező differenciált igények kielégítése, a termesztés biztonsága, fafajonként
 a meglevőnél még szélesebb fajtaszortiment kialakítását sürgeti. 1981-ben
 az MTA erdészeti bizottsága nemesítési albizottsága áttekintette az erdészeti
 nemesítés helyzetét és javaslatokat, irányelveket dolgozott ki az erdészeti
 nemesítés részére. A részletes elemzőmunka alapján meg kellett állapíta-
 nunk, hogy az erdészeti nemesítés általános célkitűzései, mint a hozamok nö-
 velése, a minőség javítása és a rezisztenciára való nemesítés mellett többek kö-
 zött *előtérbe kerül az energiatakarékos termesztést, az „extenzív” termesztés-
 technikát tűrő és a kombájnos fakitermelést elősegítő fajtatulajdonság iránti
 igény.*

Ennek a komplex feladatnak a tükrében *fokozottabb figyelmet kell fordíta-
 nunk a nemesített fajták szaporítóanyagának előállítására.* A fajtatulajdonságok
 között a *nagyüzemi szaporíthatóság* (vagy a különleges követelményeket támasz-
 tó szaporítástechnológia nagyüzemesítése) alapvető követelményként jelent-
 kezik.

Az előzőekben ismertetett feladatok *szükségessé teszik a célraorientáltabb
 nemesítői tevékenységet.* A nemesítői munka során olyan fajták előállítására
 kell törekedni, amelyek

- fahozama felülmúlja az eddig minősített fajták hozamát,
- minőségjavítása hozamnöveléssel jár,